

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1907, kl. 5 e. m..

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, angående utredning rörande möjligheten att fullständigt frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel.

Sedan Andra Kammaran på framställning af sitt andra tillfälliga utskott för sin del beslutit, att Riksdagen med anledning af en af herr S. H. Kvarnzelius väckt motion, n:o 27, skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kunde föranleda, har detta beslut delgifvits Första Kammaran, som hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott.

Motionen är af följande lydelse:

»Alla, som ägnat en mera ingående uppmärksamhet åt alkoholfrågan, äro ense om att rusdrycksbruket med den däraf alstrade och allt vidare

Motionen.

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 13 Häft. (N:o 13). 1

sig utbredande alkoholismen spelar en så hemsk roll i enskildas och samhällens lif, att det kräfves de mest energiska åtgärder däremot, icke blott från individernas, utan jämväl och i än högre grad från samhällenas, statsmakternas sida.

Det har visat sig, att i de flesta så kallade kulturländer, så långt statistiken står oss till buds, brottsligheten är i ett beständigt stigande, och att i synnerhet förbrytelser mot person, *råhetsförbrytelser, visa en stark och ihållande tendens att tilltaga*. Då under det sista kvartseket särskildt arbetareklassens välmåga och lefnadsstandard i hög grad ökats och *den allmänna bildningen betydligt höjts, skulle ett sådant brottslighetens och råhetens jämna stigande* vara alldeles oförklarligt, om man icke satte det i samband med rusdrycksbruket och den alltjämt sig utbredande alkoholismen. Länge nog har man visserligen insett, att rusdrucksbruk och brottslighet stode i en viss relation till hvarandra, men det inre sambandet mellan båda har först genom de nyare vetenskapliga forskningarna blifvit klargjort.

Alkoholens hufvudsakliga verkan är döfvande, slappande och så småningom degenererande. Denna dess verkan gör sig gällande antingen vid vissa särskilda tillfällen, eller hvad vi vanligen kalla rus — akut alkoholism — eller ock efter ett regelmässigt intagande af alkoholgifvet i små kvantiteter under en längre tid eller i större kvantiteter under en relativt kortare tid — kronisk alkoholism — i hvilket senare fall och särskildt vid användande af smärre kvantiteter en människa kan bli fullständig alkoholist utan att ana det, än mindre veta af och förstå det.

Vid den akuta alkoholismen eller ruset visar sig alkoholens döfvande och slappande verkan å ena sidan i ett nedsättande af tankefunktionernas skärpa och tillförlitlighet eller i ett grumlande af uppfattningen och å andra sidan och såsom en följd af tankedöfningen i en stegring af den motoriska retbarheten, så att rörelser utföras, utan att den af alkoholen angripna hjärnan förmår hämma dem genom öfverläggning. Dessa båda omständigheter — uppfattningsgrumlingen och stegringen af den motoriska retbarheten — är det, som mest leder till begående af straffbara handlingar, såsom till ofog och äverkan, till våldtäkt, till slagsmål, misshandel, knifskärning m. m. samt till så kallade vårdslöshetsförbrytelser, såsom våghalsighet, ovarsamt handhafvande af eld, dråp o. s. v. Det säger sig själf, att dylika rusets verkningar både oftare och tydligare göra sig gällande hos neuropatiska, mer eller mindre degenererade personer, hvilkas känslighet för alkohol är mycket stark.

Vid den kroniska alkoholismen, som uppstår genom vaneförtäring af alkohol, äfven i mycket små kvantiteter, och som fackmännen i fråga om frambringandet af förbrytelser anser farligare än ruset, gör sig alkoholens verkan märkbar genom 1) aftagande af de andliga förmögenheterna, 2) sedlig urartning och 3) sjuklig retbarhet. En kronisk alkoholist blir småningom alltmera vilje- och hållningslös samt förlorar efter hand heders-, plikt- och skamkänsla; han blir utpräglad egoist, särskildt ifråga om tillfredsställandet af sina alltmera otyglade begär, framför allt rusdrycksbegäret, därvid han icke blott lämnar hem och familj vind för våg, utan äfven använder hvad medel som helst för begärens tillfredsställande; han blir vidare så retlig, att han inte tål ens sina närmaste, och att han kan vid allra minsta retelse af otyglad vrede drivas till de ohyggligaste gärningar. Också har man vid gjorda undersökningar funnit, att de flesta bland dem, som öfverlämnat sig åt de vedervärdigaste öfverdrifter på det sexuella området, de flesta tiggarna och landsstrykarne, de flesta yrkestjuvarne, förfalskarne, bedragarne och röfvarena, de flesta bland dem, som af ohyggliga vredesutbrott, väckta mången gång utan egentlig anledning och uppdrifna ända till raseri och ursinne, drifvits till den mest ändamålslösa vandaliseringslusta, de gröfsta våldsdåd, stått under inflytande af kronisk alkoholism. Allt för öfrigt, som enligt erfarenheten leder till brott, såsom arbetslöshet, nöd, elände, armod, okunnighet, lättja, oordentlighet, sedeslöshet o. s. v., allt detta frambringas och underhålles af den kroniska alkoholismen, som är så mycket farligare, som den har stark benägenhet att breda ut sig från familjefadern till andra familjemedlemmar, från kamraten till kamraterna och alldeles särskildt från äldre till yngre.

En hvar, som allvarligt sätter sig in i och riktigt fattar de påvisade, af vetenskapen konstaterade förhållandena, kan ingalunda förvåna sig öfver, att alkoholen och alkoholismen spela en mycket stor roll i kriminalstatistiken. Visserligen är brott i allmänhet en af så många sociala faktorer beroende företeelse, att det icke är möjligt att särskilja hvarje orsak därtill. Vanligen samverka en mängd inflytelser, såsom uppfostran, omgifning, sjukliga tillstånd, medfödd disposition och alkoholism. Men bland de konkurrerande orsakerna är alkoholismen en af de mest betydande eller den betydelsefullaste. Alla länders erfarenhet bevisar, att ett mycket stort antal af förbrytelserna, i synnerhet brotten mot person, föröfvas under inflytande af ruset eller dryckenskapen. Domare och fängelsedirektörer öfverensstämma däri, att med tilltagande af dryckenskapen

äfvén antalet förbrytelser och förbrytare växer. Och alldeles påtagligt visas samma förhållande däraf, att under dagarna närmast hvilodagen, då det gemenligen supes mest, också de flesta förbrytelserna begås, liksom ock däraf, att de flesta våldsamheter, dråp och dylikt, begås å värds-
hus eller på väg därifrån.

Vidkommande ställningen i ifrågavarande fall i vårt land må vara nog påpeka, att generaldirektören S. Wieselgren i sin ämbetsberättelse 1887 meddelade, att af de 1,403 i våra straffanstalter upptagna män 979 eller 69,6 procent och af 216 upptagna kvinnor 20 eller 9,3 procent samt af de 659 i fängelse insatta männen 486 eller 73,3 procent och af de därstädes intagna 35 kvinnorna 11 eller 33,3 procent utfört sina brott i drucket tillstånd eller såsom drinkare. De sedermera öfver åren 1887 —1897 utsträckta undersökningarna, omfattande 27,402 fångar i straffarbetsanstalter (24,348 män och 3,054 kvinnor) ha visat, att 71,21 procent af männen och 11,71 procent af kvinnorna stått under alkoholens inflytande vid brottets begående. Otvifvelaktigt är att de uppgifna procenttalen skulle blifvit något högre, om undersökningarna kunnat göras mera djupgående.

Förut är uppgifvet, att tiggeri och landstrykeri främjas genom rusdrycksbruk. Det må här tilläggas, att af de i våra korrektionsanstalter intagna personer — och dit intagas ju en stor del tiggare, luffare och lösdrivare — 77 till 84 procent äro alkoholister, samt att på dem tydligt nog kan iakttagas, hur tiden gör af den till en början passiva parasiten en aktiv förbrytare, eller med andra ord, hur en genomgående försämring i allmänhet åtföljer ett fortsatt luffarelif.

Att brottsligheten bland kvinnor är så i ögonen fallande mindre än brottsligheten bland män, och att under de senare åren männens brottslighet växt relativt fortare än kvinnornas beror uppenbarligen på kvinnornas större återhållsamhet i fråga om alkoholbruk, särskildt därpå att den kroniska alkoholismen icke vunnit på långt när samma utbredning bland kvinnor som bland män. Men där alkoholen slagit sig fast inom en kvinnogrupp, se vi, att denna grupp knappast ger männen efter i dålighet, om än icke yttringarna bli alldeles desamma. Detta visar sig särskildt genom prostitutionen, som i viss mening kan jämföras med männens landstrykeri. De prostituerade äro nämligen till allra största delen förfallna till dryckenskap. Det lättjefulla, vämjeliga lif, som de föra, vore outhärdligt utan alkoholberusning. Och likasom prostitutionen leder till alkoholism, så för alkoholismen till prostitution genom personligheternas

och de sedliga grundsatsernas förfall; ja, en supande kvinna sjunker långt hastigare än en supande man.

Här må ock ägnas uppmärksamhet åt brottsligheten bland minderåriga. Dessas, de minderåriga brottslingarnes, antal har under senare åren väsentligt ökats inom så godt som alla kulturländer. Af erfarna kriminologer sättes detta ohyggliga förhållande i nära samband med det tilltagande rusdrycksbruket, den sig utbredande kroniska alkoholismen. Så har förhållandet visat sig vara bl. a. i Frankrike; och äfven vårt land torde kunna uppvisa samma sorgliga statistik.

Sambandet mellan alkoholismen och minderåriges brottslighet är dels *direkt*, då barnen såsom sådana vänjas vid rusdrycksbruk, fritt umgås med äldre rusdrycksförbrukare, efterapa dessas dryckesoseder och så, innan de själfva göra sig en föreställning därom, befinna sig på hvad man brukar kalla det sluttande planet såsom mer eller mindre utpräglade alkoholister, och dels *indirekt*, då af alkoholiserade föräldrar födas degenererade, redan från födelsen abnorma, retbara, svagsinta, till förbrytelse disponerade barn. Detta senare är otvifvelaktigt alkoholismens ohyggligaste sida och detta indirekta samband är helt visst långt farligare än det direkta.

En af vårt lands främste på alkohologiens område, doktor P. Silfver skiöld i Göteborg, som framställt resultaten af de under senare åren gjorda forskningarna i alkoholfrågan i en serie artiklar i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, hvilken framställning jag här delvis följt, skrifver i en af de angifna artiklarna följande:

»Om man betänker, hvilket stort bidrag de svagsinta lämna till förbrytelser, hvilka talrika brott som begås af epileptiker, hysteriska och sinnessjuka, samt huru alkoholbegäret, som så ofta ärfves, befordrar kriminaliteten, så kan man få en ungefärlig föreställning om den väldiga massa rekryter, som drinkarne genom sina abnorma barn tillföra förbrytarehären. Därtill komma omgifningens dåliga inflytelser, misären, hvari drinkarebarn uppväxa. Man betänke blott det elände, den nöd och den vårdslöshet, som råda i drinkarefamiljer, den kroppsliga och andliga försummelsen från föräldrarnes sida, det tröstlösa hemmet, den otillräckliga näringen under uppväxtåren, de usla hygieniska förhållandena och midt under allt detta den största moraliska ruttenhet. I smuts och elände uppväxta, härdade mot dryckenskapens hemska skådespel, vanda vid faderns brutala egoism, vid vidriga stridigheter och rått våld — hur kan då vara möjligt för sådana barn att erhålla bildning och sedliga

föreställningar? Gatan med alla dess faror blir deras andra hem. Ofta tvingas de af föräldrarna till tiggeri. Och att observera är vidare, att drinkares barn ej sällan tidigt utsättas för rå misshandel, hvilken ofta, ja vanligen riktas mot barnets hjässa, så att däraf uppstå hjärnlidanden, hvilka i sin mån bidraga till den psykiska och moraliska degenerationen. Hos $\frac{2}{3}$ af barnen vid Berlins tvångsuppföstringsanstalt Lichtenberg kunde Mönkemöller påvisa ärr å hjässan, hvilka nästan utan undantag härledde från misshandel af föräldrar i berusadt tillstånd; i åtskilliga fall hafva epilepsi och svagsinne orsakats af dessa slag.»

Efter allt detta elände, som särskildt frodas i städer och stadsliknande samhällen, desto mera ju större ett dylikt samhälle är, kan man ej längre undra på, om statistiken visar, att förbrytarne till mycken stor del härstamma från familjer, där alkoholismen i sin mest utpräglade gestalt slagit sig fast.

Det är icke svårt att förstå, hvad redan medicinalrådet Magnus Huss påvisade, att alkoholismen är en sinnessjukdom, framkallad genom alkoholbruk, äfven i smärre kvantiteter, där nämligen bruket är regelmässigt. Den akuta är så till vida en sinnessjukdom, att en tillfälligt intagen relativt mindre alkoholmängd ofta framkallar den sinnesgrumling, som går under benämningen dåligt ölsinne, samt att tillfälligtvis intagna större kvantiteter medföra det abnorma ruset, som ju uppenbart är en tillfällig, hastigt förlöpande sinnesförvirring eller sinnesrubbning. Den kroniska alkoholismen, med hvilken gifvetvis den akuta kan vara förenad, är, åtminstone i sina mera utpräglade grader, en sinnessjukdom af så mycket hemskare slag, som människor i allmänhet icke fästa tillbörlig uppmärksamhet vid densamma. Det må erinras om den hos alkoholister så vanliga förföljelsetemanien, om storhetsvansinnet, om delirium tremens, om sinnesdepressionen med därtill hörande ångest och kval, om den s. k. alkoholepilepsien o. s. v. Och glömmas må heller icke dipsomanien eller periodsuperiet, som enligt nyare undersökningar ingenting annat är än ett slags periodisk sinnessjukdom, sannolikt af epileptisk natur, hvarvid själfva drickandet blott är ett symptom. I alla dessa fall ledes den sinnesrubbade mycket lätt till brottsliga handlingar, äfven sådana af ohyggligaste slag, och dylika handlingar äro i sanning icke ovanliga.

Det är aldeles tydligt, att alkohol- eller rusdrycksbruket disponerar till brottsliga handlingar och till sinnesrubbning, ja, att hvad man kallar alkoholism själf är sinnesrubbning i större eller mindre grad. Och så

uppstår af sig själf frågan, huruvida alkoholisten kan anses i samma grad ansvarig för sina brottsliga handlingar som en fullt normal människa. Tydligt nog kan han icke så vara, hvilket också numera allt allmänare erkännes af en mängd forskare på straffrättens område. Men lika orättvist som det i teorien erkännes vara att lägga samma ansvar på en abnorm människa som på en normal, lika svårt har det sig att, då det gäller alkoholbruk och alkoholism, utdraga konsekvenserna af detta teoretiska erkännande och praktiskt tillämpa dem. På så sätt har uppstått ett vacklande i ansvarsbedömning och straffbestämning rörande brottsliga handlingar, föröfvade under rusets inflytande eller på grund af alkoholistisk degeneration, som alldeles icke är ägnadt att klara rättsbegreppen eller åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd i ifrågavarande afseende, utan tvärtom att ytterligare förvirra åskådningen, som i detta fall är förvirrad nog ändå.

Härtill kommer den för familjen och samhället djupt ingripande omständigheten, att alkoholbruket undergräfvat och fördärfvat den enskildes och familjens ekonomiska bärkraft. Där en del af familjeförsörjarens arbetsförtjänst hamnar på krogen, där bli i motsvarande, ja i stegrad grad, familjens behof tillbakasatta. Hemmet blir vanvårdadt, råkar i förfall och mister sin trefnad, familjebanden upplösas, barnens uppfostran till goda medborgare äfventyras och försummas, och deras kroppsutveckling blir, på grund af bristande näring, hämmad. Ehuru ingen tillförlitlig statistik på detta område föreligger, torde man dock på grund af allmänt gjorda erfarenheter ur det dagliga lifvet med säkerhet kunna göra det påståendet, att den allmänna fattigvårdstungan ytterst och hufvudsakligen härleder sig från och orsakas af alkoholbruk.

Af hvad förut påvisats framgår uppenbart, hvilket oerhördt elände alkoholbruket med den därpå alstrade alkoholismen drager öfver såväl enskilda som samhällen: förslappning och degenerering, medförande brottslighetens ökande, tilltagande sinnesrubbingar och själfmord, ett demoraliserande vacklande i rättskipningen o. s. v., hvilket elände icke upphäves eller kan upphävas genom de storartade uppoffringar, som göras för fattigvård, sinnessjukvård, fångvård, rättsväsende och polis, och ännu mindre uppvägas genom de pekuniära fördelar staten och andra institutioner hafva genom från rusdryckshandteringen influtna medel. Då det påvisade eländet är en följd af alkoholbruket och den därpå åstadkomna alkoholismen, så är klart, att det förre icke kan omintetgöras annorlunda än genom alkoholbrukets afskaffande. Det är visserligen sant,

att förhållandena under de senare åren, såvidt de kunnat synbart bedömas, blifvit bättre eller med andra ord, att den akuta alkoholismen, så att säga, drifvits mera tillbaka och utom synhåll. Men att den kroniska alkoholismen föga eller intet minskats, därtill kan man sluta däraf, att rusdrycksförbrukningen icke i nämnvärd grad sjunker, om den nu ens sjunker något alls. Så angifver kontrollbyrån på följande sätt för det sista decenniet mängden brännvin »disponibelt till förtäring», hvilket ock torde nära motsvara det verkligen förtärda:

1896	35,7	millioner liter eller	7,3	liter per hufvud		
1897	37,9	»	7,6	»	»	»
1898	40,7	»	8,1	»	»	»
1899	43,3	»	8,6	»	»	»
1900	44,5	»	8,7	»	»	»
1901	44,5	»	8,7	»	»	»
1902	40,6	»	7,8	»	»	»
1903	38,9	»	7,5	»	»	»
1904	36,8	»	7,0	»	»	»
1905	37,3	»	7,1	»	»	»

Och beträffande öltillverkningen ha bryggerierna själfva uppgifvit den samma för åren 1899—1903 till respektive 171, 161, 164, 155 och 161 millioner liter, och kontrollbyrån har för åren 1904 och 1905 uppgifvit samma tillverkning till respektive 140 och 153 millioner liter, hvarvid dock torde märkas, att den stora minskningen 1904 naturligtvis var tillfällig vid öfvergången till ett nytt skattesystem och att det för 1905 uppgifna beloppet icke är så alldeles exakt. Då emellertid rusdrycksåtgången, i trots af de landvinningar, som göras af nykterhetsrörelsen, ännu är så stor som den är, medan de synbara fallen af den akuta alkoholförgiftningen blifvit färre, så kan däraf dragas den slutsatsen, att alkoholbruket, så att säga, jämnare fördelats på förbrukarena, hvarigenom också faran för den kroniska alkoholismens utbredande ökats.

Nu uppstår frågan: hvad skall göras mot allt detta elände? Den frågan har besvarats och besvaras ännu i dag på olika sätt. I korthet är den äfven besvarad härofvän, där det framhölls, att, då hufvudorsaken till eländet är att söka i alkohol- eller rusdrycksbruk, detta bruk måste utrotas. I samma riktning pekar äfven statistiken. Så har, såsom redan påpekats, brottsligheten bland kvinnor befunnits vida mindre än brottsligheten bland män, ehuru kvinnornas antal i regel öfver

stiger männens, af det naturliga skälet, att kvinnorna äro mindre alkoholiserade än männen. Vidare har konstaterats, att brottsligheten bland i ett land bosatta judar är förhållandevis långt mindre än brottsligheten bland landets öfriga inbyggare. Att detta hufvudsakligast beror på judarnas större afhållsamhet i allmänhet, framgår så mycket tydligare däraf, att bland judarna i storstäder, där de, så att säga, mera emanciperat sig, brottslighetssiffran befunnits större än bland judar i småstäderna och å landsbygden, där de bättre bevarat sina nationella egenheter. Och en ännu säkrare vägledning erhålles genom studiet af förhållandena inom den engelska armén, särskildt dess indiska afdelning, af hvilken en tredjedel utgöres af helafhållsamme män. Förhållandet mellan brottsligheten hos alkoholförbrukare och helafhållsamme inom nämnda afdelning uppgafs af dess chef general White vid ett tillfälle för ej länge sedan vara det som framgår af proportionen 97,23, 2,8. Vägen visas sålunda tydligt nog: ju mindre alkoholförbrukning, desto mindre brottslighet; ingen alkoholförbrukning, minimal brottslighet.

Man har satt i fråga, huruvida samhället, staten, har rätt och plikt att i fall som ifrågavarande ingripa. Man har så gjort af månhet om den medborgerliga friheten. Men den frihet, hvarom i detta fall merenär fråga, är öfverhufvud samma slags frihet, som en burfödd fågel skulle kunna åberopa för att få lefva och dö i bur; den är i stort sedt intet annat än friheten att fortfarande få slafva under ett häfdvunnet bruk, en nedärfd osed. Har staten rätt och skyldighet att skydda sina medlemmar från okunnighetens mörker och tvinga dem icke blott att hålla skolor, utan äfven till dessa skolor sända sina barn; har den rätt och plikt att skydda folket från farsoter och tvinga detsamma till ett mera hygieniskt lefnadssätt — då har den äfven otvifvelaktigt både rätt och skyldighet att skydda medborgarne från alkoholismens fara och tvinga dem att afstå från det fördärfliga alkoholbruket genom att undertrycka rusdryckshandteringen.

På samma sätt som den enskilde nykterhetsarbetaren, lärd af erfarenheten, funnit att han, därest han vill föra en alkoholiserad medmänniska till nykterhetens fasta mark, nödgas leda henne dit öfver helafhållsamhetens brygga, på samma sätt måste samhället, staten, föra medborgarne såsom ett helt till frihet från alkoholismens fara och mara på förbudsvägen. Nödvändigheten här af framstår allt klarare, i samma mån man lär sig förstå, att alkoholbruket, hur måttligt det än i vissa fall kan te sig, dock är och förblir roten och upphofvet till alkoholismen

med dess alla ohyggliga följder, särskildt den degenerering, som fortplantas från släkte till släkte.

Att denna insikt och förståelse verkligen blifvit större än den varit bevisas däraf, att rusdryckslagstiftningen blifvit alltmera restriktiv, och ett allt starkare åtstrypande skulle ju under tidernas lopp konsekvent leda till förbud. Ja, man har till och med redan visat, att man i visst fall icke rädes för ett förbud, då man ju infört detsamma å lägerplatserna. Men då restriktionsvägen hos oss beträddes, afsågs därmed alldeles icke ett slag åt alkoholbruket i dess hela omfattning, så mycket mindre som detsammans verkningar och följder då voro föga kända och uppmärksammade; snarare afsågs därmed ett hämmande af den så i ögonen fallande akuta berusningen, som gjorde sig särskildt gällande bland en folkklass, arbetareklassen. Från denna från början skefva åskådning har man sedan haft svårt att göra sig fri, trots en bättre förståelse af själfva sakfrågan. Och på så sätt har äfven rusdryckslagstiftningen blifvit ett slags klasslagstiftning, som skärper den med all rätt så tadelade klasskillnaden. Restriktionerna ha sålunda företagits ensidigt och följaktligen blifvit mindre verksamma; endast fallen af akut alkoholförgiftning ha svårgjorts och minskats till antalet.

Denna ensidighet har, såsom uppgifvits, sin orsak i en från början skef uppfattning. Men det gifves äfven en annan orsak därtill af fullt lika svår, för att icke säga långt svårare, art. Och söker man icke komma denna orsak till lifs, skall den helt visst under många och långa år lägga så godt som oöfverstigliga hinder i vägen för en fullt effektiv och konsekvent, till förbud ledande restriktiv lagstiftning. Det torde vara klart, att här åsyftas hvad man kallar de ekonomiska intressena.

Vid hvarje restriktion har alltid på det omsorgsfullaste tillsetts och sörjts för att de ekonomiska intressena icke måtte väsentligt skadas. Så ha tillkommit dessa s. k. kryphål i våra rusdryckslagar, hvarigenom dessa kunnat förtolkas till den grad, att undantaget mången gång blifvit regel och regeln undantag, exempelvis i fråga om stängningstiden i städerna.

Tillverkningskatten till staten uppgick 1905 till 24,470,017 kronor eller c:a 17,000 kronor mindre än föregående år, då skattebeloppet var högre än det någonsin varit under senaste decenniet. Försäljningsmedlen uppgingo samtidigt till öfver 12,500,000 kronor mot nära 12,400,000 kronor närmast föregående året; af 1905 års vinstmedel tilldelades landstingen nära 2,146,000, hushållningssällskapen 1,597,000, stadskommuner och köpingar med bolag öfver 7,186,000 samt landskommunerna nära

1,581,000 kronor eller något mera för hvarje kategori än föregående år. Det synes, att dessa skatte- och vinstmedel äro särdeles stora, att de uppehållas till sina belopp och att således intresset måste gå ut på bibehållande eller förökande, äfven om restriktionslagstiftningen blir allt skarpare. På dessa medel bygga äfven stat, landsting, hushållningssällskap och kommuner sina respektive inkomst- och utgiftsstater; de utgöra, dessa samma medel, en af de allra viktigaste grundstenarne i de angifna institutionernas ekonomiska byggnad.

Under sådana förhållanden är det alldeles påtagligt, att en konsekvent, allsidig restriktion näppeligen kan åstadkommas, emedan okunnigheten i alkoholfrågan hos den stora allmänheten ännu är alltför stor samt degenerationen alltför utbredd, förutom det viktiga skälet att med rusdryckshandteringen äro alltför stora ekonomiska intressen sammanknippade. Och lika påtagligt är å andra sidan, att ett haltande på båda sidor såsom hittills, ett tjänande af Gud och Mammon, icke kan annat än underhålla och stödja okunnighet samt utbreda degenerationen.

Det återstår sålunda ingenting annat, för att kunna komma in på den enda räddningsvägen, som går genom allsidig och konsekvent restriktion med åtföljande förbud, än att söka frigöra stat, landsting, hushållningssällskap och kommuner från deras beroende af rusdrycksmedlen.

Detta frigörande från beroendet af rusdryckshandteringen kan gifvetvis icke ske på en gång, utan att hela maskineriet därigenom skulle bringas i olag; det måste ske successivt och systematiskt. I öfrigt kunna naturligtvis olika tillvägagångssätt tänkas, såsom indragning eller aflösning eller kanske dessa båda kombinerade, så att en successiv indragning ägde rum, men med understöd till en början. Likaså kan samma frigörande ske snabbare eller långsammare, under en kortare eller en längre tidsperiod.

Det var en god idé upphofsmännen till det ursprungliga Göteborgssystemet hade, då de förbehöllo sig rätt att använda de s. k. vinstmedlen till för arbetareklassen gagneligt ändamål; de ville därmed låta åtminstone något falla tillbaka till dem, som, ehuru de minst hade, likväl mest bidragit och bidrogo till vinstens uppkomst. Hade denna idé utvecklats och fullföljts, hade helt säkert förhållandena gestaltat sig annorlunda än nu skett och åtminstone *ett* stort hinder för vårt insläende på den rätta vägen icke funnits. Rättvisa och rättfärdighet kräfver, att denna idé ånyo upptages och de successivt indragna tillverknings-

försäljnings- och vinstmedlen afsättas för att utgöra grundvalen till en fond, afsedd för ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Denna fråga rörande allmänna institutioners och samhällets frigörande från allt beroende af rusdryckshandteringen och en på den vägen åstadkommen folkets frigörelse från alkoholismens fara och mara med däraf följande elände har en så oerhördt stor betydelse och räckvidd i ena afseendet som i det andra, att det är alldeles omöjligt för en enskild person att åstadkomma en fullständig och allsidig utredning om möjligheten däraf och bästa sättet därför eller att framlägga ett fullfärdigt förslag i saken. Och om det vore möjligt, så skulle gifvetvis en sådan utredning och ett sådant förslag icke mottagas med nödig tillit för att vinna erforderligt beaktande och allmänna tillslutning. Det är fördenskull nödvändigt, att en dylik utredning verkställes af en kommitté, bestående af personer, hvilka förutom det att de äga nödiga kvalifikationer i öfrigt, äfven hafva nödig insikt beträffande alkoholfrågans innebörd och ett lefvande intresse för dess lösning på ett för folk och fosterland gagnande sätt, män sålunda, som kunde sätta *allas* verkliga väl och lycka framför vissa institutioners och ett mindretal enskildes ekonomiska intressen.

Då det synes mig vara på tiden att denna viktiga och djupt ingripande fråga bringas fram till lösning, så mycket mera som ett förhållande därmed otvifvelaktigt och på sätt som förut framhållits åstadkommer ytterligare förvirring och uppresande af nya hinder, så tillåter jag mig att, med hänvisning till hvad ofvan anförts och med tanken på det trängande behovet för vårt land att så fort som möjligt varda befriadt från alkoholismens växande fara, vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté, bestående af för frågans lösning i angifven riktning intresserade personer, låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens fullständiga frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel, och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kan föranleda.

*Utskottets
utlåtande.*

Att missbruk af rusdrycker är af djupt ingripande betydelse i de enskildas och samhällenas lif och att till följd däraf åtgärder, som vid-

tagas till motverkande af detta missbruk, kunna vara befogade, är jämväl allmänt erkändt. Utskottet håller före, att den riktigaste och säkraste vägen för nykterhetsfrågans lösning är en genom uppfostran och undervisning vunnen allmännare uppfattning om alkoholmissbrukets skadlighet. I detta afseende måste allt erkännande skänkas åt det gagnarika arbete, som af de enskilda nykterhetsföreningarne allestädes i vårt land utöfvas; och att detta arbete burit frukter ådagaläggas af den glädjande företeelsen, att ungdomen i allt större omfattning visar sig tillgifven nykterhetens sak. I sammanhang med detta upplysningsarbete kunna emellertid lagstiftningsåtgärder vara behöfliga. Att härutinnan gå ända därhän, som motionären antyder, att genom lagstiftning åstadkomma rusdrycksförbud kan utskottet ej gilla; och erfarenheten gifver äfven vid handen, att förbudsåtgärder, där sådana kommit till stånd, ej odeladt verkat till fromma för nykterheten.

Utskottet får därjämte såsom stöd för sin uppfattning i detta afseende åberopa Första Kammarens beslut innevarande år om afslag å en inom Andra Kammaren väckt motion i fråga om dylikt förbuds införande.

Då utskottet för sin del ej anser nödigt eller lämpligt att vidare inlåta sig på pröfning af förbudsfrågan, vill utskottet däremot på det kraftigaste framhålla betydelsen af de stora ekonomiska intressen, hvarom motionen rör sig. Enligt i densamma meddelade uppgifter angående storleken af de genom tillverkning och försäljning af sprit- och maltdrycker till staten, kommuner, hushållningssällskap och landsting för år 1905 inflytande medel, uppgingo dessa — med frånräknande af dels de medel, som för sistnämnda år inflöto af malt- och punschskatten och som uppgingo till sammanlagdt 4,386,605 kronor, och dels de af införseltullen för brännvin, sprit och vin härflytande medel, som för samma år utgjorde sammanlagdt 4,768,373 kronor, eller tillhopa 9,154,978 kronor — till följande belopp:

tillverkningskatten till	24,470,017	kronor
försäljningsmedel till	12,500,000	»
af hvilka sistnämnda medel tilldelades lands-		
tingen nära	2,146,000	»
hushållningssällskapen	1,597,000	»
stadskommuner och köpingar med bolag öfver	7,186,000	»
samt landskommunerna nära	1,581,000	»

Ofvanstående siffror gifva tydligt vid handen den stora betydelse och räckvidd, som frigörandet af stat, landsting, hushållningssällskap och

kommuner från beroendet af dessa¹ tillverknings- och försäljningsmedel äger och hvilka ofantliga svårigheter möta för dessa medels ersättande på annat sätt. Hvad särskildt statens frigörande beträffar, torde något sådant ej kunna ifrågasättas under annan förutsättning, än att rusdrycksförbud blefve genomfördt. Under alla förhållanden skulle till följd af frigörandet statens inkomster ansenligt minskas, samtidigt med att dess utgifter väsentligt ökades. Bland annat vore det nödvändigt, att landsting, hushållningssällskap och kommuner af statsmedel erhöle ersättning för den dem för närvarande tillkommande andel i försäljningsmedlen, hvilken andel de genom indragning eller aflösning ginge förlustiga.

På grund af hvad här ofvan anförts och då utskottet anser, att ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens fullständiga frigörande från deras ekonomiska beroende af de i motionen omförmälda medel svårligen låter sig göra, finner utskottet sig sakna anledning tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t af det innehåll, som innefattas i Andra Kammarens beslut i denna fråga; och får utskottet därför hemställa,

att Första Kammaren ej måtte biträda Andra Kammarens i detta ärende fattade beslut.

Stockholm den 3 maj 1907.

På utskottets vägnar:

CH. E. VON OELREICH.

Reservationer

af herr *Bergström* hvilken anför:

Som af motionärens motivering framgår och på många ställen återupprepas är motionens hufvudsyfte alkoholbrukets fullständiga afskaffande. För att kunna nå detta syfte anser han som ett första och grundläggande

villkor, att statens, landstings, hushållningssällskapens och kommuners beroende af inkomst från rusdryckshandteringen upphör.

Ehuru jag för min del anser målet, absolutism, oupphinneligt, och det är opröfvadt, huru fullständigt rusdrycksförbud skulle komma att verka, anser jag dock icke, att staten bör undandraga sig att lämna nykterhetsarbetet det stöd, som dess intressen och välfärd medgifva.

Det är i många stycken jag ej kan dela motionärens mening. Så t. ex. när han säger, att, oakadt bildning och välmåga stigit, råhetsförbrytelserna det oakadt tilltagit, och förklarar orsaken härtill ligga i alkoholbruket. Jag anser tvärtom, att en ökad välmåga och en stigande bildning ej kunna medföra ökad råhet ens med alkoholens tillhjälp. Råheten bevisar enligt mitt förmenande brist på bildning, äfven om vetandet, som så ofta förblandas med bildning, ökats. Öfverlagda brott torde icke kunna tillskrivas alkoholens inflytande, och senare tiders brottmålsannaler visa oförtydbart en betänklig ökning af just sådana. Till och med om, som statistiken säges upplysa, de flesta brott begåtts i sammanhang med förtärandet af alkohol, så bevisas ej däraf, att alla, eller ens de flesta af dessa brott skulle varit ogjorda, om ej alkoholen funnits att tillgå. De kunna nämligen hafva varit öfverlagda och tillkommit alkoholen förutan. En annan uttalad mening, som jag bland många sådana anser mig särskildt böra påvisa, är, då motionären säger, att rättvisa och rättfärdighet kräfver, det brännvinsmedlen afsättas till en fond, afsedd för ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, samt att vissa institutioners och ett mindretal enskildes ekonomiska intressen nu sättas framför *allas* verkliga väl och lycka. Man kan verkligen, synes det, med fog fråga motionären, om ej de ändamål, hvartill statens, landstingens, hushållningssällskapens och kommunernas inkomster nu användas, såsom t. ex. till skolor och bildningsanstalter, till hjälp åt jordbruk och skogsskötsel, till lasarettor, sjukvård och fattigvård m. m. äro fullt lika betydelsefulla, gagneliga och nödvändiga för det allmännas väl och särskildt för arbetareklassen som någonsin fonder för ålderdoms- och invaliditetsförsörjning.

Med utskottet dela vi mening om, att det upplysningsarbete, som nykterhetssträfvandena åstadkommit i hög grad verkat till nykterhetens främjande, hvaremot för långt gående lagstiftningsåtgärder på samma gång de framkalla öfverträdelser af och ringaktning för lagarna icke visat sig tillfyllest att åstadkomma verklig nykterhet.

Då emellertid nykterhetsarbetet medför så mycken välsignelse, då det med så uppoffrande intresse bedrifves af enskilda, ej minst bland de

bredare folklagren, och då i stort sedt hvarje inskränkning af rusdrycksbruket är en nationalvinst — i minskade utgifter och ökad arbetsförmåga hos den enskilde — så anser jag äfven staten böra lämna sin medverkan i detta arbete. Ämnets omfattning och hvarje åtgärds mångsidiga verkningar orsaka, att jag ej kan inlåta mig på sättet och medlen härför, men då jag är öfvertygad om, att en omfattande utredning är till gagn för staten, emedan den lämnar tillfälle att öfverblicka frågan i sin helhet och kan bidra att undvika partiella skadliga reformer, så anser jag mig böra anhålla,

att Första Kammaren för sin del ville besluta att på så sätt biträda Andra Kammarens beslut, att Kam-maren anhåller, det Kung. Maj:t måtte på sätt Kungl. Maj:t själf finner lämpligast verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kan föranleda.